

Öğretmenlik Mesleğinin Toplumsal Statüsüne İlişkin Pedagojik Formasyon Sertifika Programı Öğrencilerinin Görüşleri

Opinions of Pedagogical Formation Certificate Program Students on the Social Status of the Teaching Profession

Gül Kurum Tiryakioğlu, Tuğba Güner Demir

Yazar Bilgileri

Gül Kurum Tiryakioğlu 
Doç. Dr., Trakya Üniversitesi,
Eğitim Bilimleri,
gulkurum@trakya.edu.tr

Tuğba Güner Demir 
Dr., Bağımsız Araştırmacı,
tugbaguner87@gmail.com

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, pedagojik formasyon sertifika programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsüne ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda çalışma nitel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilen 11 katılımcıdan oluşmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan veriler içerik analizi ile betimsel olarak çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre katılımcıların öğretmenlik mesleğini tercih etme sebepleri meslek sevgisi, resmi olarak öğretmenlik statüsü kazanma ve öğretmen olma ideali kategorileri altında toplanmıştır. Ancak katılımcıların büyük çoğunluğu öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünün düşük olduğunu düşünmektedir. Öğretmenlik mesleğinin statüsünü etkileyen faktörler Bakanlık kaynaklı (gelir düzeyi, Millî Eğitim Bakanlığı uygulamaları, istihdam olanağı, mezun sayısı, istikrarsız öğretmen yetiştirme politikaları ve profesyonellik) ve toplum kaynaklı (toplumsal bakış açısı, yeni nesil ihtiyaçlar ve rahat iş algısı) olarak belirlenmiştir. Katılımcılar mesleğin statüsünü yükseltmek için öğretmen maaşlarının yükseltilmesi, eğitim-öğretim sürecine ilişkin velilerin bilinçlendirilmesi, öğretmen yetiştirme sisteminin iyileştirilmesi, personel olanaklarının artırılması, meslek itibarının geri kazandırılması ve üniversite kontenjanlarının düşürülmesi gerektiğini düşünmektedir.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler
Toplumsal statü
Öğretmenlik mesleği
Pedagojik formasyon
Sertifika programı

Keywords
Social status
Teaching profession
Pedagogical formation
Certificate program

Makale Geçmişi
Geliş: 23.11.2024
Kabul: 16.06.2025

ABSTRACT

This study aims to determine the views of pedagogical formation certificate program students on the social status of the teaching profession. In line with this purpose, it was conducted using the qualitative research method. The study group consisted of 11 participants selected using the purposeful sampling method. The data collected using the semi-structured interview form was analysed descriptively using content analysis. According to the research findings, the reasons why the participants chose the teaching profession were grouped under the categories of love for the profession, gaining official teacher status, and the ideal of becoming a teacher. However, the vast majority of participants thought that the social status of the teaching profession was low. The factors affecting the status of the teaching profession were determined as Ministry-based (income level, Ministry of National Education practices, employment opportunities, number of graduates, unstable teacher training policies, and professionalism) and society-based (social perspective, new generation needs, and comfortable job perception). The participants thought that in order to increase the status of the profession, teachers' salaries should be increased, parents' awareness should be raised regarding the education process, the teacher training system should be improved, personnel opportunities should be increased, the reputation of the profession should be restored, and university quotas should be reduced.

Makale Türü

Araştırma

Önerilen Atıf Kurum-Tiryakioğlu, G. & Güner-Demir, T. (2025). Öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsüne ilişkin pedagojik formasyon sertifika programı öğrencilerinin görüşleri. *TEBD*, 23(2), 1836-1862. <https://doi.org/10.37217/tebd.1590118>

Giriş

Öğretmenlik köklü ve kutsal bir meslek olup toplumda belirli bir değere ve statüye sahiptir. Öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsü tüm mesleklerin yer aldığı bir hiyerarşide öğretmenliğin sahip olduğu yer anlamına gelmektedir (Fwu ve Wang, 2010). Ingersoll ve Merrill (2011) yüksek statüye sahip mesleklerin yüksek prestijli işler olduğunu savunmaktadır. Bir eğitim sisteminin sahip olduğu kalite öğretmenlerinin kalitesini aşamamaktadır (Schleicher, 2018). Ancak öğretmen rollerine ilişkin tartışmalarda bu mesleğin sosyal statüsü ve bu statünün getirdiği olumlu/olumsuz koşulların eğitim sistemi ve eğitim-öğretim süreci üzerindeki etkisi yeterince ele alınmamaktadır. Bu doğrultuda 2013'te Varkey Vakfı, ilk Küresel Öğretmen Statüsü Endeksi'ni (KÖSE) gerçekleştirmiştir. İncelenen 21 ülkede öğretmenlerin orta düzeyde bir statüye sahip olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin statü açısından en çok sosyal işçilere benzediği düşünülmektedir. 2018'de gerçekleştirilen 35 ülkenin katıldığı ikinci KÖSE kapsamında ise öğretmenlerin en yüksek statüye sahip olduğu ülkeler Çin, Endonezya, Malezya ve Tayvan olup, Türkiye 59,1 puan ile öğretmenlik mesleğinin ortalama statüye sahip olduğu bir ülke olarak belirtilmiştir. 2018'deki endekste gençlerin öğretmen olma motivasyonları da incelenmiş ve Türkiye'de bu motivasyonun azaldığı görülmüştür. Ayrıca bu endekse göre 28 ülkede öğretmenler hak ettiklerinden daha az maaş aldığını belirtmektedir (Dolton vd., 2018). Öğretmenlik mesleğinin statüsüne ilişkin küresel raporda aşağıdaki konular vurgulanmaktadır (Thompson, 2021):

- Çoğu sendika öğretmenlerin medya üzerinden tasvirinin olumlu olmadığını düşünmektedir.
- Öğretmenler için artan güvencesiz istihdam koşulları gençlerin bu mesleği çekici bir kariyer seçimi olarak görmesini olumsuz etkilemektedir.
- Sendikaların çoğu, öğretmenlerin nesiller boyu yenilenmemesinden yani gençlerin öğretmenlik mesleğini tercih etmeyip sistemin sadece var olan öğretmenlerle sürdürülmesinden endişe duymaktadır. Çünkü öğretmenler bu süreçte yüksek düzeyde yıpranmaktadır. Bu yıpranma, destek eksikliği, kariyer ilerleme eksikliği, ağır iş yükleri ve düşük ücret gibi faktörlerle ilgilidir.
- Öğretmen olmak isteyenlerin azalması vasıfsız öğretmenlerin işe alınmasına yol açmaktadır.
- Sendikaların çoğu, ücretlerin düşüklüğünü, koşulların kötüleştiğini, gerekli altyapının devlet yatırımında öncelenmediğini ve öğretmenlerin çalışma koşullarının düştüğünü bildirmektedir.
- Okul müdürleri, öğretmenler ve eğitim destek personeli için iş yükü artmaktadır.

- Öğretmenlerin koşullarının kötüleşmesi, iş stresinin artması ve beklentilerin yükselmesi refah düzeylerini olumsuz etkilemektedir.
- Eğitimde özelleştirmeye gidilmesi eğitim paydaşlarını endişelendirmektedir.

Yukarıdaki ifadelerden de görüldüğü üzere bahsedilen bu olumsuz durumlarla Türkiye’de de karşılaşılmaktadır. Örneğin; diğer ülkelerle kıyaslandığında Türkiye’de öğretmen maaşlarının düşük olması, öğretmen statüsünün düşük olmasının göstergelerinden biridir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü [OECD] (2022) verilerine göre Türkiye’de 25-64 yaş arası tam zamanlı çalışan ortaokul öğretmenlerinin yıllık maaşı 39 bin 843 dolar iken OECD ortalaması 52 bin 265 dolar olarak görülmektedir. Türkiye’de öğretmen maaşları tüm kademeler için OECD ortalamasının altındadır ve öğretmenler deneyim kazandıkça maaşları OECD ortalamasının daha da altına düşmektedir. Bu olumsuz durum toplumsal statü için önemli bir belirleyicidir.

Öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünün giderek düştüğü görülmektedir. Meirkulova ve Gelişli (2022) Türkiye’de öğretmenlerin mesleğin mevcut statüsünün geçmişe göre daha düşük olduğuna inandıklarını ortaya koymuştur. Yazarlar toplumsal statüyü etkileyen faktörleri de aşırı iş yükü, öğretmen yetersizliği, düşük maaş, ekonomik memnuniyetsizlik, öğretmen yetiştirme ve istihdam politikaları şeklinde sıralamaktadır. Benzer şekilde Demir ve Almalı (2020) da öğretmenlik mesleğinin itibarının azaldığını belirtmiş ve bu duruma neden olarak; toplumda değişen değer algısı, üst düzey bakanlık yönetici söylemleri, olumsuz medya haberleri, BİMER/CİMER ve Alo 147 şikâyet uygulamaları, öğretmen istihdamı ve işsiz öğretmenler problemi, öğretmenlerin yetki ve sorumluluklarının değişmesi, maaşların düşük olmasını sıralamışlardır.

Ünsal (2018) öğretmenlik mesleğinin statüsünün düşük olmasının nedenlerini incelediği çalışmada; öğretmen yetiştiren kurumlar, çalışma koşulları, ekonomik durumlar, medya, toplum, öğretmen niteliği, alt- üst yöneticiler ve eğitim politikaları belirtilen nedenler arasındadır. İlave olarak yazar maaş düşüklüğü, performans eksikliği, öğretmene değer verilmemesi, sabit ve ortak politikanın olmayışı, performans ödül terfi sisteminin olmayışı, öğretmenin yetkisinin az oluşu, saygının azalması, öğretmenin değerinin azalması, öğretmenin sınava hazırlık aracı olarak görülmesi, mesleğin öneminin farkında olmama, mesleki gelişim eksikliği, öğretmen yetiştirme ve geliştirmeyi önemsiz görmeyi birinci öncelikli çözülmesi gereken sorunlar arasında ifade etmiştir. Bu çalışmalara paralel olarak Aydın vd. (2015) de öğretmenlik mesleğinin statüsünün düşük olduğunu belirtmiştir ve bunun sebeplerini mesleki (çalışma süreleri, ücret, mesleğe giriş şartları, öğretmen ihtiyacı, öğretmen niteliği ve öğretmenin kişisel hakları) ve mesleki olmayan (toplum tarafından öğretmene verilen değer, öğretmenin kişisel özellikleri, hiçbir şey olamıyorsa öğretmen ol anlayışı) faktörleri altında toplamıştır. Kasapoğlu (2020) da mesleki kapsamda özellikle izlenen politikalar ve mevcut sistemin öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünü ciddi şekilde olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Sistem ve politikaları da öğretmenlerin sistem

tarafından değersiz görülmesi, şımartılmış öğrenci profili, sistemin oluşturduğu veli profili, öğretmenlerin atanma problemleri şeklinde açıklamıştır.

Görüldüğü üzere yapılan çalışmalarda Türkiye’de öğretmenler mesleğin toplumsal statüsünün düştüğünü düşünmektedir. Türkiye’deki bu durum aslında uluslararası göstergelerle de desteklenmektedir. Demirel-Yazıcı ve Cemaloğlu’nun (2020) OECD ve TALIS raporlarına dayalı çalışmasında da Türkiye’de öğretmenlerin %74’ü mesleklerinin toplumda değerli olmadığını belirtmiştir. İlave olarak Türkiye’deki öğretmen maaşları tüm kademeler için OECD ortalamasının altındadır ve öğretmenler deneyim kazandıkça maaşların OECD ortalamasının daha da altına düşmektedir (OECD, 2024). Bu doğrultuda Kılıç ve Tunç (2022) Türkiye’de neoliberal politikalar kapsamında öğretmenlerden sınav başarısını arttırması ve proje üretmesi beklenirken, öğretmenlerin mesleki, mali ve sosyal özlük haklarında herhangi bir ilerleme kaydedilmediğini ifade etmiştir. Kısacası yazarlar öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünde bir gerileme olduğunu belirlemiştir.

Nitekim eğitim sistemlerinin kalitesinin artırılması için; göreve yeni başlayan ve hizmetteki öğretmenlere daha kaliteli başlangıç ve sürekli eğitim olanaklarının sağlanması, iyi uygulamaların yaygınlaştırılması, yüksek başarıya sahip genç yetenekleri öğretmenlik mesleğine çekecek önlemler alınması, öğretmenlerin öğretim becerilerini devamlı bir şekilde geliştirmesi için desteklenmesi, kaliteli öğretmenlerin sistemde tutulması amacıyla iş memnuniyetlerini ve mesleğin statüsünü teşvik edici önlemlerin alınması önemlidir (OECD, 2005). Diğer taraftan Özoğlu (2010) öğretmenlik mesleğinin statüsünün ve saygınlığının düşük olmasında yanlış yürütülen istihdam politikalarına da dikkat çekmektedir. İstihdam politikalarında “bilen öğretir” anlayışı sürdüğü müddetçe ve buna paralel olarak farklı bölüm ve alanlardan mezun olan kişilerin öğretmen olarak atandığı bir ülkede, öğretmenliğin profesyonel bir meslek olarak algılanması mümkün görünmemektedir. Böylece Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerine öğretmenlik formasyonu verilmesi, kaynak alan dışı öğretmen istihdamı ve Eğitim Fakültesi sayısındaki artış öğretmen istihdamında arz-talep dengesizliği yaratmakta ve atanamayan öğretmenler sorununu gündeme getirmektedir (Çınkır ve Kurum, 2017).

Türkiye’de öğretmen yetiştirmede farklı eğitim kurumlarından (Öğretmen Okulu, Öğretmen Enstitüsü, Eğitim Fakültesi gibi) yararlanılsa da yıllar boyunca uygulanan politikalar öğretmen ihtiyacındaki sorunları giderememiş, bu nedenle öğretmen ihtiyacının karşılanması için çeşitli uygulamalara başvurulmuştur. Eğitim Fakültesi harici fakültelerden mezun olan öğrencilerin öğretmen olabilmesi için çeşitli sertifika programları açılmıştır. Daha sonrasında ortaöğretim alan öğretmenliği için öğretmenlik sertifika programlarının uygulamadan uzak, içerik ve süre açısından yetersiz olduğu ileri sürülerek bu programlar kapatılmış ve lisans süresi uzatılarak tezsiz yüksek lisans programları uygulamaya konmuştur. Son olarak Yükseköğretim Kurulu (YÖK) 2010 yılında tezsiz yüksek lisans programlarını kaldırmış ve pedagojik formasyon eğitimi tekrar uygulanmaya başlamış, Fen-Edebiyat

Fakültesi son sınıf öğrencilerinin ve beşinci yarıyılında olan öğrencilerin de formasyondan yararlanmasını sağlayacak uygulama yürürlüğe girmiştir (YÖK, 2023). Günümüzde halen uygulanan pedagojik formasyon programı, öğretmen yetiştirme sürecinde Eğitim Fakültesi dışındaki akademik birimlerden yetişen veya yetişmiş öğrencilere öğretmen olma imkânı sağlamaktadır. Ancak bu durum uygulanan programın yeterliğinden ve yönteminden yetişen aday öğretmenlerin mesleki yeterlikleri ve mesleğe yönelik tutumlarına kadar pek çok açıdan tartışma konusu olmaktadır (Eraslan ve Çakıcı, 2011). Görüldüğü üzere Türkiye’de öğretmen arz-talep dengesine dikkat edilmeksizin farklı şekillerde (pedagojik formasyon, kaynak alan dışı gibi) öğretmen olma hakkı kazanan kişiler öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünü de etkilemektedir. Diğer taraftan yapılan çalışmalarda öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsüne ilişkin çoğunlukla öğretmen, okul yöneticisi ya da bu alandaki uzman görüşlerine başvurulduğu görülmektedir.

Ulusal alanyazında pedagojik formasyon programının değerlendirilmesine yönelik çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Altınkurt vd. (2014) pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik motivasyonlarını incelemiş ve bu öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik motivasyonlarını yüksek bulmuştur. Ayrıca yazarlar yüksek motivasyonun pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Benzer şekilde Bağçeci vd. (2015) pedagojik formasyon öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerine göre daha olumlu olduğunu ortaya koymuştur. Eraslan ve Çakıcı (2011) ise pedagojik formasyon derslerine katılan Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının cinsiyet, öğrenim görülen/mezun olunan bölüm ve üniversite tercihinde Eğitim Fakültesi yer alıp almaması değişkenleri yönünden farklılık gösterdiğini tespit etmiştir. Köse (2017) pedagojik formasyon eğitimi veren ve aynı zamanda Eğitim Fakültelerinde görevli akademisyenlerin gözüyle pedagojik formasyon uygulamasını değerlendirmiş ve akademisyenlerin bu uygulamaya olumlu bakmadıklarını, bu yolla Eğitim Fakültesi dışındakilere öğretmenlik yolunun açılmasının uygun olmadığını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Pedagojik formasyon eğitimlerinin süre kısalığı, öğrencilerin bu eğitim için ücret ödemelerinden dolayı sertifikayı bir hak olarak görmeleri ve eğitimi önemsememeleri, bu eğitim sırasında öğrenci devamının problem olması gibi birtakım sınırlayıcı sebeplerden dolayı öğretmenlik yeterliliği kazandırmadığı düşünülmektedir. Diğer taraftan Ulubey vd.’nin (2018) pedagojik formasyon eğitimi sertifika programının öğretmen adaylarının öğretmen kimliği algısına etkisini inceledikleri çalışmada öğretmen adaylarının mesleki kimlik algılarının orta ile yüksek derece arasında olduğunu ve uygulanan programın, öğretmen adaylarının öğretmen kimliği algılarına olumlu etkisinin olmadığını tespit etmişlerdir.

Görüldüğü üzere, ulusal alanyazında pedagojik formasyon sertifika programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları, motivasyonları ve mesleki kimlikleri üzerine çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Türkiye’de pedagojik formasyon yoluyla önemli sayıda öğretmen yetiştirilmektedir. Ancak bu grubun öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsüne ilişkin doğrudan dahil olduğu bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Oysa pedagojik formasyon programına katılan öğrencilerin görüşleri, mesleğin toplumsal statüsüne dair farklı bir bakış açısı sunma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle, bu çalışma, öğretmenlik mesleğine önemli bir insan kaynağı sağlayan pedagojik formasyon programı öğrencilerinin mesleğin toplumsal statüsüne ilişkin görüşlerini inceleyerek alanyazına anlamlı bir katkı sunmaktadır.

Bu bilgiler ışığında, araştırmanın temel amacı pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsüne ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelme nedenleri nelerdir?
2. Pedagojik formasyon programı öğrencilerine göre öğretmenlik mesleğinin toplumdaki mevcut statüsü nasıldır?
3. Pedagojik formasyon programı öğrencilerine göre, öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünü etkileyen başlıca faktörler nelerdir?
4. Pedagojik formasyon programı öğrencilerine göre öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünü iyileştirmek için hangi önlemler alınmalıdır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada araştırmacılar kendilerine rehberlik eden yorumlayıcı paradigmayı benimsemiştir. Bu süreçte araştırmacılar deneyimin doğasını oluşturan temel konular üzerinde derinlemesine düşünmekte ve araştırma konusu ile sağlam bir ilişki kurarak araştırmanın bütün bölümleri arasında bir denge oluşturarak fenomen ile ilgili bir betimleme yapmaktadırlar. Ancak fenomenoloji yalnızca bir betimleme değildir, araştırmacının katılımcı deneyimlerinin anlamına ilişkin yorum yaptığı yorumsal bir süreçtir (Creswell, 2015). Bu kapsamda pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsüne ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Bu desen, toplumsal gerçekliği anlamak için bu gerçekliğin meydana getirdiği kişisel tecrübelerle dayanmaktadır. Fenomenoloji kapsamında fenomene yönelik tecrübeler sorularla ortaya çıkartılmaktadır (Ersoy, 2016, s. 54-56). Bu nitel araştırma modelinde kişilerin davranışlarını anlamada öz algı ile bireysel deneyimlerin ortaya çıkarılması gerekmektedir.

(Creswell, 2015). Burada katılımcıların fenomene ilişkin yaşantılarının altında yatan öz sorgulanmaktadır. Başka bir ifadeyle kişilerin ilgili fenomeni nasıl deneyimledikleri derinlemesine betimlenmektedir (Patton, 2014, s. 104). Kısacası bu desende, bilinen ancak hakkında detaylı bilgi bulunmayan fenomenlere odaklanılmaktadır. Bu araştırmada incelenen fenomen öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsü olarak kabul edilmektedir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu pedagojik formasyon sertifika programına devam eden 11 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır (Patton, 2014, s. 230-235). Bu araştırmanın ölçütü katılımcıların farklı yaşlarda, branşlarda olması ve aktif olarak pedagojik formasyon programına devam etmesidir. Tablo 1’de çalışma grubuna ilişkin demografik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Demografik Bilgileri

<i>Kod Adı</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>Yaş</i>	<i>Öğrenim Durumu</i>	<i>Mezun Olduğu Program</i>	<i>Çalışma Durumu</i>	<i>Çalışma süresi</i>
Bahar	Kadın	43	Yüksek Lisans	Çocuk Gelişimi, İşletme (Lisans), Uluslararası İlişkiler	Ücretli Öğretmenlik	9 yıl
Fatma	Kadın	52	Lisans	Geleneksel El Sanatları Uluslararası İlişkiler Çocuk Gelişimi	Halk Eğitim Merkezi-Usta Öğretici, Devlet Hastanesi-Kreş	15 yıl
Özlem	Kadın	43	Lisans	İşletme, Çocuk Gelişimi Dış Ticaret	Özel Eğitim Kurumunda Öğretmen	5 ay
Selin	Kadın	31	Lisans	Çocuk Gelişimi	Kamu Anadolu Lisesi/İdari Memur	11 yıl
Zeynep	Kadın	31	Lisans	İşletme Çocuk Gelişimi	Bankacılık, Özel anaokulunda öğretmen	4 yıl 2 yıl
Lale	Kadın	51	Yüksek Lisans	İşletme, Fotoğrafçılık-kameramanlık, Heykel	Emekli-Halk Eğitim Merkezi Öğretici	
Ali	Erkek	39	Lisans	Devlet Türk Müziği Konservatuvarı	Ticaret-Sanatçılık	20 yıl
Ayşe	Kadın	24	Lisans	Devlet Konservatuvarı Keman	Özel ders	6 yıl
Aslı	Kadın	31	Lisans	Türk Müziği Ses Eğitimi Konservatuvar	Sanatçı	
Cansu	Kadın	28	Lisans	Sosyoloji	-	
Hasan	Erkek	29	Lisans	Sosyoloji	Öğretmen	

Tablo 1’de görüldüğü üzere katılımcıların ikisi erkek, dokuzu kadındır. Katılımcıların ikisi yüksek lisans, dokuzu lisans mezunudur. Yaşları 24 ile 52 arasında değişmektedir. Mezun oldukları alanlar çocuk gelişimi, işletme, sosyoloji ve konservatuvar (ses eğitimi, keman) şeklinde sıralanmaktadır. Katılımcılarının büyük çoğunluğunun pedagojik formasyon programına başlamadan önce ücretli öğretmenlik veya özel derslerle öğretmenlik yaptığı görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmalarda veriler dokümanlar, belgeler, görsel materyaller, gözlem ve görüşme gibi çeşitli şekillerde toplanabilir. Ancak araştırmacının esas hedefi veri toplama sürecini katılımcıların fenomen ile ilgili yaşantı ve görüşlerini daha iyi ortaya çıkaracak şekilde düzenlemektir (Ersoy, 2016, s. 82). Bu doğrultuda araştırmacının verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşmeler katılımcılardan randevu alınarak çevrim içi şekilde yapılmıştır. Her bir görüşme ortalama 25-30 dakika arasında sürmüştür. Veriler 2022-2023 akademik yılında toplanmıştır. Çevrim içi görüşmeler katılımcı onayı alındıktan sonra kayıt altına alınmıştır. Veri toplama esnasında, yapılan her görüşme öncesinde katılımcılar konu hakkında bilgilendirilmiştir. Ayrıca etik kurul izni ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Verilerin toplanması kapsamında görüşme sürecinde araştırmacılar katılımcılara görüşme sorularını sormuştur. İlave olarak katılımcı yanıtlarını somutlaştırmak ve zenginleştirmek amacıyla gerekli durumlarda örnekler ve açıklamalar istenmiştir. Bu çalışmada araştırmacılar veri toplama sürecinde görüşmeleri organize ederek ve bizzat gerçekleştirerek aktif katılımcı rolünü üstlenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada veriler içerik analizi tekniği kullanılarak NVivo 10 programı ile analiz edilmiştir. İçerik analizi belge, doküman gibi yazılı kaynakların, sözlü ya da görsel materyallerin biçim ve içeriğinin temalar, örüntüler ve sözcüklerin, ifadelerin, imgelerin ya da kavramların sistematik betimlemesidir (Hanington ve Martin, 2019). İçerik analizinde temel amaç mevcut verileri ortaya koyan kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Veri analizi sürecinde öncelikle her görüşme deşifre edilerek bilgisayara aktarılmıştır. Hemen sonrasında tüm görüşmeler birlikte ve ayrı ayrı birçok defa okunarak veriler detaylıca incelenmiştir. Veri analizi kapsamında bu veriler görüşme soruları ve araştırmanın amaçları doğrultusunda kategorilere ayrılıp betimsel bir anlatımla yorumlanmıştır. Araştırmanın iç geçerliliği için katılımcılardan doğrudan alıntılar yapılmıştır. Katılım gönüllülüğü esasına dayalı olduğu için katılımcıların gizliliği korunmuş ve analiz esnasında kendilerine kod isimleri (örn. Zeynep, Hasan, Selin gibi) verilmiştir. Bulgular kısmında tema ve kategorileri destekleyici alıntılar katılımcı kod isimleri verilerek italik biçimde sunulmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmada geçerlik ve güvenirlik sağlamak için çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bu çalışmada Lincon ve Guba'nın (1985'ten aktaran Creswell, 2015) belirttiği inandırıcılık, aktarılabilirlik, güvenirlik ve doğrulanabilirlik ölçütleri karşılanmıştır. İnandırıcılığın artırılmasında kullanılan yöntemlerden biri olan uzman incelemesi kapsamında (Merriam, 2013) hazırlanan görüşme formu için uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu amaçla beş alan uzmanından görüş alınmış ve formlara son hali verilmiştir. Okuyucuların aktarılabilirliğe ilişkin karar vermelerine olanak sağlayan zengin ve yoğun

betimlemeler doğrudan alıntılarla yapılmasıyla sağlanmıştır. Ayrıca aktarılabilirliğin sağlanması amacıyla çalışma grubuna ve veri toplama ile analiz sürecine ilişkin bilgiler ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Bu kapsamda çeşitli programlardan mezun, farklı yaşlarda ve farklı sektörlerde çalışan katılımcıların görüşlerine başvurulmuştur. Doğrulanabilirlik nesnellik kriterine karşılık gelmekte olup, bulgu ve yorumların güvenilir bir sorgulama sürecinin sonucu olduğunu ifade etmektedir (Lincoln ve Guba, 2013). Bu amaçla ses kayıtlarının metne dökülmesinde bariz hataların kontrol edilmesinin ve kodlayıcılar arasında düzenli toplantılarla analiz sürecinin koordine edilmesinin gerekli olduğu belirtilmektedir (Creswell ve Creswell, 2021). Bu doğrultuda araştırmacılar metin dökümlerini düzenli olarak gözden geçirip veri analizini birlikte yürütmüştür.

Bulgular

Araştırmada elde edilen veriler, araştırmanın amaçları doğrultusunda alt başlıklar altında sunulmaktadır.

Öğretmenlik Mesleğine Yönelme Nedenleri

Pedagojik formasyon öğrencilerine ilk olarak öğretmenlik mesleğine neden yöneldikleri ve pedagojik formasyon programını neden tercih ettiklerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Bu kapsamda elde edilen yanıtlar Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmenlik Mesleğine Yönelme Nedenlerine İlişkin Katılımcı Görüşleri

Tema	Kategoriler	f	Görüşler
Öğretmenlik Mesleğine Yönelme Nedenleri	Öğretmenliği sevmeye	11	“Öğretmenlik mesleğini seviyorum. Öğretmenlik yapmak istiyorum. Öğrendiğim bilgileri öğrencilere aktarmak istiyorum. İnsanlara faydalı olmak istiyorum.” Lale
	Resmi olarak öğretmenlik statüsü kazanma	7	“Konservatuar mezunu olduğunuz zaman müzik öğretmenliği yapamıyorsunuz. Halk eğitim gibi kurs özellikli yerler dışında özel okullarda ve devlette öğretmenlik yapamıyorsunuz. Bunun için pedagojik formasyon sertifikası olması gerekiyor.” Aslı
	Çalışma koşulları	5	“Öğretmenliğin çalışma saatleri uygundu benim için. Neticede yarım gün. Çocuklarıma da vakit ayırabilirim. Çalışma saatleri açısından bir kadın için öğretmenlik çok uygun.” Bahar
	Öğretmen olma ideali	4	“Benim eskiden beri bir öğretme, bilgiyi aktarma isteğim var. Bunda da kendimi çok hevesli görüyorum. Başarılı olacağıma da inanıyorum. Halk Eğitim merkezinde de çalıştım.” Lale
	Kişisel nedenler	4	“Benim öğretmenlikle tanışmam özel gereksinimli bir oğlum olduğu için. Tabi 12 senedir onunla beraber özel eğitimin içinde olduğum için onunla yapabileceğim ona da yardım edebileceğim en iyi meslek öğretmenlikti.” Özlem
	Mevcut mesleğini severek yapmama	3	“Liseden mezun olduk işletme diye bir bölüm yazdırdılar bana. Gittim. Ama bana hiç hitap etmiyordu. Ne konular ne bölüm ne araştırdığımda bana vereceği şeyler.”
	Diğer	2	“Kendi mesleğinde istihdam edilememe.” Cansu

Tablo 2’de görüldüğü üzere katılımcıların öğretmenlik mesleğine yönelme sebepleri arasında ilk sırada mesleği sevmeye gelmektedir. Pedagojik formasyon programı öğrencileri genel olarak farklı alanlarda çalışma imkânı olmasına rağmen bu mesleği sevdikleri için öğretmen olmak istediklerini özellikle belirtmiştir. Bir katılımcı bu durumu şöyle örneklendirmiştir:

Bahar: “Şu anda eşim Amerikalıların bir şirketinde çalışıyor. Gel burada çalış, kat be kat fazlasını alırsın diyor. Evet alırım. Ancak kesinlikle istemiyorum. Para umurumda değil. Ben bu mesleği

seviyorum ve bu mesleğe devam etmek istiyorum. Biliyorsunuzdur ücretli öğretmenlerin ne kadar maaş aldıklarını. İşini sevmeyen, bu iş gönülünde olmayan bir kişi bunu para için yapmaz. Düşünün benim dokuzuncu yılım.”

Katılımcıların belirttikleri bir diğer neden ise resmi olarak öğretmenlik statüsü kazanma arzularıdır. Çünkü katılımcıların bir kısmı zaten ücretli öğretmen olarak çeşitli eğitim kurumlarında görev yapmaktadır. Ancak pedagojik formasyon eğitimi aldıklarında resmi olarak çalışma imkânı bulacakları için özlük hakları da olumlu anlamda değişmektedir. Bu kapsamda bir katılımcı, *“Daha iyi şartlarda ve özlük haklarıma kavuşmuş bir şekilde çalışmak için. Çalışma saatlerim daha da iyileşecek. Maddi manevi benim için daha iyi olacağı için bu yolu tercih ettim.”* (Selin) görüşünü dile getirmiştir.

Kısacası katılımcılar uzun süredir ücretli öğretmen olarak ya da özel ders vererek halihazırda öğretmenlik yaptıklarını vurgulamaktadırlar. Öğretmenlik mesleği katılımcılar için bir ideal olarak konumlanmaktadır. Bu nedenle gerek toplum nezdinde kabul görmek gerekse kamu okullarında kadrolu öğretmen ya da özel okullarda öğretmen olarak çalışabilmek için bu sertifikaya ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Buna karşın öğretmenlik mesleğini çalışma koşulları, kişisel faktörler ve mevcut mesleğini sevmeyişi için tercih eden katılımcılar da bulunmaktadır. Bir katılımcı öğretmenlik mesleğini çalışma koşulları açısından, *“Şu an memur olarak 9-5 çalışıyorum. Öğretmen olduğum takdirde daha iyi çalışma saatleri ile yarım gün çalışacağım. Maddi olarak da daha iyi olanak ile çalışacağım. Çocuklarımla daha fazla vakit geçirebilmek, eşime aileme daha fazla zaman ayırabilmek. Hobilerim ile daha fazla ilgilenilebilmek. Maddi imkânım arttığı için tabi bunlara gönül rahatlığıyla gidebilmek.”* (Selin) görüşüyle değerlendirmiştir. Görüldüğü üzere öğretmenlik mesleğini kendi çıkarlarına uygun bir meslek olarak sadece araç değer şeklinde gören katılımcılar da bulunmaktadır. Diğer taraftan kimi katılımcılar mevcut mesleğini sevmeyişi için öğretmenlik yapmak istediğinin altını çizmiştir. Bu durumu katılımcılardan Bahar, *“Ben birkaç yere cv versem dönüş olacaktır mutlaka ama ben kesinlikle istemiyorum. Burada çorap üzerine bir fabrikada yöneticilik yaptım kısa bir süre. O insanların kaprisleri hiç bana göre değildi. Ben eğitim insanıyım. Öğretmem lazım. Çocukları görmem lazım.”* ifadeleriyle açıklamıştır. İlave olarak katılımcılar öğretmenlik mesleğine yönelmelerinde ailevi koşulların, istihdam edilme durumlarının ve o dönemdeki eğitim politikalarının etkili olduğunu dile getirmiştir.

Öğretmenlik Mesleğinin Toplumsal Statüsüne İlişkin Görüşleri

Öğretmenlik tarihsel süreçte köklü ve saygın bir meslek olarak kabul edilmektedir. Ancak günümüzde öğretmenlik mesleğinin mevcut durumu önemli bir değişim ve dönüşümden geçmektedir. Bu sebeple pedagojik formasyon programı öğrencilerine öğretmenlik mesleğinin mevcut toplumsal statüsü sorulmuştur. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde büyük çoğunluğunun (f=8) öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünün düşük olduğunu belirttikleri görülmektedir. Katılımcılardan Aslı, *“Şu an bence düşük bir seviyede. Ne öğrenci tarafından ne veli tarafından değer gören bir olgu olması bitti gibi*

bir şey." diyerek öğretmenliğin tüm paydaşlar tarafından değer görmediğini ve statü kaybettiğini belirtmektedir. Benzer şekilde başka bir katılımcı da *"Günümüz şartlarında öğretmenliğin itibarı kalmadı."* (Cansu) şeklindeki görüşüyle öğretmenlik mesleğinin itibar kaybettiğini vurgulamaktadır. Sadece bir katılımcı statünün yüksek olduğunu, iki katılımcı da orta düzey bir statüye sahip olduğunu belirtmiştir. Öğretmenliğin orta düzey bir statüye sahip olduğunu düşünen katılımcı, görüşünü *"Orta olarak değerlendiriyorum. Çok da bitirmiş değilim."* (Selin) şeklinde açıklamaktadır. Diğer bir katılımcı ise *"Öğretmenlik mesleğinin çok kutsal olduğunu ve statü olarak da en yüksek mesleklerden biri olduğunu düşünüyorum."* (Ali) görüşüyle bütün katılımcılara karşı çıkmıştır. Buna rağmen katılımcıların çoğu öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünün düşük olduğunu belirtmektedirler. Bu kapsamda katılımcılara öğretmenlik mesleğinin statüsünü etkileyen faktörler sorulmuştur. Bu konuda öğretmenlik mesleğinin statüsünü etkileyen Bakanlık kaynaklı faktörlere ilişkin katılımcı görüşleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Öğretmenlik Mesleğinin Statüsünü Etkileyen Bakanlık Kaynaklı Faktörlere İlişkin Katılımcı Görüşleri

Tema	Kategori	Alt Kategoriler	f	Görüşler
Öğretmenlik Mesleğinin Statüsünü Etkileyen Faktörler	Bakanlık Kaynaklı Faktörler	Gelir düzeyi	14	<i>"En büyük nedenlerinden birisinin maddi durumları olduğunu düşünüyorum. Bir öğretmenin maddi gelirinin iyi olması çok önemli. Büyük şehirlerde yüksek kira fiyatları ile bir öğretmenin o maaşla hem mesleğinin yaparak hayatını geçindirmesinin zor."</i> Ali
		MEB uygulamaları	10	<i>"Memnuniyet anketleri, CİMER'ler vs. durmadan beni değerlendir, şikâyet merkezleri vs. arttıkça bunlar daha çok dile geliyor. Öğretmenliğin kolaylıkla ulaşılabilir olduğu algısından kaynaklandığını düşünüyorum."</i> Selin
		İstihdam olanağı	4	<i>"Öncelikle öğretmen olmak için yapmamız gereken şeyler zor. Hadi KPSS'yi geçtik bir de atama bekliyoruz. Atamanın da bir zorluğu var."</i> Aslı
		Mezun sayısı	4	<i>"Çok fazla okuyan var zaten bunu biliyoruz."</i> Selin <i>"Mezun sayısının çokluğu statüyü düşürüyor bence."</i> Ayşe
		İstikrarsız öğretmen yetiştirme politikaları	3	<i>"Eğitim Fakültelerinde formasyon verilerek biraz da haksızlık yapıldığını düşünüyorum. Bizim faydalanmamız çok güzel bir şey. Ama şu anki durumda biraz sıkıntılı. Çünkü orada da dört yıl boyunca çok iyi bir eğitim veriyorlar. Üniversite sınavında düşük puan alanlar Fizik, Kimya Matematik bölümüne gidiyor. Onlar da öğretmen olacak."</i> Lale
		Profesyonellik	3	<i>"Yani bir öğretmen her zaman kendini güncelleyip geliştirebilmeli. Bu süreklilik kazandıkça toplum açısından da öğretmenliğin daha iyi yere gelecek."</i> Selin

Tablo 3'te görüldüğü üzere katılımcılar özellikle öğretmen maaşını diğer mesleklerle karşılaştırarak gelir düzeyine dikkat çekmiştir. Bir katılımcı, *"Maddiyat çok önemli. Her meslek için önemli. Yük olarak görüldüğü için öğretmenler. Verilen maaşı çok görüyorlar. Ek ders ücreti de alıyorlar diyorlar ama almak zorunda hayatını devam ettirmek için. Öğretmen yeğenim bir polis, bir işçi benden fazla alıyor diyor. İnsan yetiştirdiğimiz için maaşların yüksek olması gerekiyor."* (Fatma) görüşüyle öğretmenlerin maddi durumunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde başka bir katılımcı da *"Ücretli öğretmenlik dedik sürekli ama kadrolu öğretmenliğin de bir cazibesi kalmadı ücret açısından özellikle söylüyorum. Arkadaşım yeni atandı. Konya'dan*

geldi. İster istemez yeni bir ev kiraladı, eşya aldı. İnanın yetmiyor dedi, düşünün. Yıllarca uğraşmış, atanmış, gelmiş.” (Bahar) görüşüyle ücretli ve kadrolu öğretmen maaşını karşılaştırarak öğretmenlerin geçim zorluğuna vurgu yapmıştır. Öğretmenlik mesleği maddiyat için yapılmamasına rağmen geçim sıkıntısı çeken öğretmenler mesleğini layıkıyla icra edememektedir. Öğretmenlerin geçinmek için ek iş yaptığının altını çizen bir katılımcı bu durumu, “Ben emeğimin karşılığını alamadığımı düşündüğüm için özel dersler ile devam ediyorum. Alınan ücret benim için bir etken. İnsanlar geçinebilmek için başka alanlara yönelmek durumunda kalıyorlar.” (Ayşe) görüşüyle örneklendirmiştir.

Katılımcılar öğretmenlik mesleğinin statüsünü MEB uygulamalarının olumsuz etkilediğini düşünmektedir. MEB’in paydaş katılımını artırmak ve memnuniyeti değerlendirmek için başlattığı uygulamaları ya da medyada mesleğe karşı olumsuz söylemleri öğretmenlik mesleğinin statüsünü düşürmektedir. Bu konuda bir katılımcı, “Bakanımız bile öyle dedikten sonra. Bir yük gibi görüldüğü için, en büyük kambur dendiği için çok değer gördüğünü düşünmüyorum ben öğretmenliğin.” (Fatma) diyerek MEB’in mesleğe ilişkin söylemlerini eleştirmiştir. Diğer taraftan başka bir katılımcı da MEB uygulamalarının toplumu nasıl etkilediğini şöyle ifade etmiştir:

Cansu: “Çok kötü bir algı var. Toplumsal açıdan düşük. Haber kanallarında öğretmenleri linç ediyorlar. Kötü örnekleri veriyorlar. MEB bir karar alıyor. Veli öğretmenleri değerlendiriyor. Önceden eti senin kemiği benim... Çocuk saygı duymuyor öğretmene karşı. Öğretmen veliye öncesinde problemleri durumlarda niye gelmediniz de şimdi geldiniz dedi? Bu tür şeyler çocuğun yanında oldu ve bu durum çocuğu cesaretlendiriyor. Toplumsal açıdan bir itibarı kalmadı.”

Türkiye’de öğrencilerin ortalama %80’i kamu okullarında eğitim görmektedir. Bu sebeple öğretmenlerin istihdamında MEB önemli rol oynamaktadır. Ancak günümüz koşullarında öğretmen atamalarının zorlaşması istihdam durumunu da olumsuz etkilemiştir. Katılımcılar bu durumun mesleğin statüsünü düşürdüğünü belirtmiştir. Ayrıca istihdam durumu zorlaştıkça genç nüfus öğretmen olmayı tercih etmemektedir. Bu durumu bir katılımcı şöyle açıklamıştır:

Bahar: “Önceden bir sınıfa girdiğinizde gelecekte ne olmak istiyorsunuz diye sorduğunuzda çocukların yarısından çoğu öğretmen derdi. Şu an öğretmen diyen çocukların sayısı az. Birgün dedim ki neden öğretmen olmak isteyen yok bu sınıfta çocuklara? Dediler ki atanamıyorlar. Haklılar mı haklılar. Eğitim Fakültesi bitiriyorsun. Bizler formasyon alıyoruz. Gerçekten çok çok zorlu bir süreç var. Atanamamak, onun arkasından sözlü mülakatı var, sözleşmeli süreci var. Yani öğretmenliğe çok fazla kriter getirdiler.”

Katılımcılar istikrarsız öğretmen yetiştirme politikalarının, profesyonellik ve mezun sayısının da öğretmenlik mesleğinin statüsünü etkilediğini belirtmişlerdir. Bu kapsamda gereğinden fazla mezun sayısına ilişkin bir katılımcı, “Eskiden öğretmenliğe daha fazla değer veriliyordu. Benim zamanımda, öğretmenlere o kadar çok güveniliyordu. Bu güveni de şimdi ki nesil mi sarstı. Çok fazla mezun verip öğretmen mi birikti. Herkes öğretmen, sağına dönsen öğretmen, soluna dönsen öğretmen. Belki de ondan mı diyorum acaba?” (Fatma) görüşüyle eğitim planlamasına dikkat çekmiştir. Ancak istikrarsız öğretmen yetiştirme politikaları yüzünden bu mezun sayısı giderek daha da artmaktadır. Eğitim sisteminde alanında uzman

olmayan kaynak alan dışı çok sayıda öğretmen bulunmaktadır. Bu doğrultuda pedagojik formasyon ve açık öğretim yoluyla öğretmen yetiştirme ve profesyonellik konusunda katılımcıların görüşleri şöyledir:

Bahar: “Pedagojik formasyon olmazsa olmaz ama bilmiyorum bence yeterli mi bir öğretmen yetiştirmek için. Ben iki gün Fakülteye geliyorum. Bir gün yüz yüze bir gün online ders görüyoruz. Bilmiyorum yeterli mi? Yoksa öğretmen sadece Eğitim Fakültesinde mi yetişmeli? Açık öğretimde okudum. Formasyon alacağım, öğretmen olarak atanacağım. Benim için bulunmaz fırsattı ama işte herkes benim gibi aşkla mı bakıyor bu mesleğe. Ben yata yata açık öğretim okurum, sonra da formasyon alır atanırım şeklinde bakılıyorsa yazık olur.”

Öğretmenlik mesleğinin statüsü toplum kaynaklı faktörlerden de etkilenmektedir. Bu faktörlere ilişkin katılımcı görüşleri Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4. Öğretmenlik Mesleğinin Statüsünü Etkileyen Toplum Kaynaklı Faktörlere İlişkin Katılımcı Görüşleri

Tema	Kategori	Alt Kategoriler	f	Görüşler
Öğretmenlik Mesleğinin Statüsünü Etkileyen Faktörler	Toplum Kaynaklı Faktörler	Toplumsal bakış açısı	13	<i>“Toplumsal açıdan bir itibarı kalmadı. Eskiden cahil bir kesim vardı ama eti senin kemiği benim denirdi. Daha saygılıydı öğrenciler. Ama o dönemin çocukları şu an hemen şikâyet edebiliyor öğretmen.” Cansu</i>
		Yeni nesil ihtiyaçlar	6	<i>“Günümüzde okuma ve ileriye yönelik eğitim ile alakalı sorunlar olduğunu düşünüyorum. Artık insanların daha kısa yoldan hayatlarını kurmaya çalıştıklarını görüyoruz.” Ali</i>
		Veli müdahalesi	5	<i>“Not durumları nedeniyle Hocalara baskı yapıyorlar. Aslında öğrenci velilerinin bu not konusunda çok ısrarcı olmaması lazım.” Lale</i>
		Rahat iş algısı	3	<i>“Velilerin, halkın gözünde yerimiz de düşüyor. Zaten üç ay yatıyor diyor.” Fatma</i>

Tablo 4’te görüldüğü üzere katılımcılar özellikle geçmişten günümüze öğretmenlik mesleğine toplumun bakış açısının ciddi şekilde olumsuz yönde değiştiğini düşünmektedir. Katılımcılardan Özlem, *“Eskiden öğretmene karşı bir saygı vardı. Öğretmenin çocuğu disipline etmesi aileler tarafından kabul gören bir şeydi. Maalesef şu an benim çocuğum şöyle davranın. Diğeri benimkine göre davranın derken aslında şu anda velilerin istekleri ön planda. Özellikle o bilinçteki ailelerin öğretmenlerin seviyesini düşürmekteler.”* ifadeleriyle açıklamaktadır.

Öğretmenlik mesleği çağın değişmesiyle birlikte yeni nesil ihtiyaçlara göre yeniden şekillenmektedir. Bu kapsamda öğretmen rolleri de büyük değişim geçirmiştir. Geçmişte öğretmenin bilgi kaynağı olma rolü günümüzde yerini teknolojiye bırakmıştır. Bir katılımcı bu değişimi, *“Geçmişteki toplumun öğretmene bakış açısı farklıydı. O zamanlar öğretmeni okulu bulmak bir nimetti. Eğitimi nereden alıyorduk, öğretmenden alıyorduk. Ancak şu an eğitimi Google’dan alabiliyoruz. Ulaşabilirlik çok fazla anlamında. Gelişen teknoloji ve kültür etkiledi.”* (Özlem) görüşüyle açıklamıştır. Ayrıca yeni neslin hayat ve mesleklere bakış açısı da farklılaşmıştır. Katılımcılar gençlerin teknoloji, sosyal medya aracılığıyla her şeye hızlı ve kolay yollardan erişmek istediğini tekrar tekrar değinmiştir. Bu konuya ilişkin katılımcı görüşlerinden bir örnek aşağıda sunulmuştur:

Aslı: “Gençler mesela sosyal medyada canlı yayın yapıp çok iyi para kazanan insanları keşfettiler. Daha kolay yoldan para kazanılabiliyor. Paranın değer gördüğü bir dönemdeyiz. Eskiden fikrimiz,

zihnimiz bunlar saygı gören şeylerdi. Sonrasında bu paraya dönüştü. Ne kadar maddi anlamda güçlü iseniz o kadar hayat hakkında güçlüsünüz. Bu durum öğretmenliğe de yansıyor. Öğrencilere de yansıyor.”

Veliler eğitim-öğretim sürecinin temel paydaşı rolündedir. Ancak günümüzde öğretmenler veli katılımından ziyade veli müdahalesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum da aslında mesleğin statüsünü olumsuz etkilemektedir. Öğretmenlik alanında ihtisas yapmış uzmanlar tarafından yapılan profesyonel bir meslektir. MEB’in öğretmenlik mesleğini itibarsızlaştıran politikaları ve söylemleri velilerin eğitim-öğretim sürecinde öğretmene müdahalesi ile sonuçlanmaktadır. Veliler artık öğretmenin işlediği konuya, verdiği ödev kadar karışmaktadır. Bu konuda bir katılımcı yaşadıklarını şöyle ifade etmiştir:

Bahar: “Gün be gün kötüye gidiyoruz. Veli bana artık şu ödevi ver bu ödevi ver bile diyebiliyor. Artık o raddeye geldik. Dokuz yıllık bir tecrübem var. Neyin nerede yapılacağını biliyorum. Bir veli ile nasıl konuşulur, idare ile nasıl davranılır bilen bir insanım. Bu sene bir velim beni aradı ve şu şu konudan ödev verir misiniz? Verir misiniz bile değil aslında. Verir misiniz olsa yine bir nebze belki sineye çekebilirim aslında ama ver bu şekilde. Bakın herkesin bir işi var ve bu da benim işim. Nasıl ki ben bir doktora ameliyatı şu şekilde yapın, bu şekilde yapın diyemem, ne haddime ya da şu ilacı yazmayın da bu ilacı yazın diyemem. Bence öğretmenlik de böyle olmalı. Herkes özellikle veliler de biraz az karışsa. Velilerin işin içine girmesi ile değişik durumlar oluyor.”

Bütün bu görüşler toplumsal bakış açısının öğretmenlik mesleğinin statüsünü nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır. Son olarak katılımcı görüşlerinden öğretmenlik mesleğinin çalışma koşulları dolayısıyla toplum tarafından rahat bir iş olarak algılandığı görülmektedir. Toplumda bu algının oluşmasında aslında MEB’in öğretmenlere ilişkin söylemleri ve istihdam politikaları da etkili olmuştur. Ancak katılımcılar öğretmenlerin bir ülkenin sahip olduğu en kıymetli kaynak olan insan kaynağını yetiştirdiğine vurgu yapmıştır. Bu bağlamda bir katılımcı durumu şöyle özetlemiştir:

Fatma: “Bizden rahatı yokmuş gibi söyleniyor. Üç ay tatil yapıyor öğretmenler. Nedir ki ne yapıyor ki? Saat 3’te evine gidiyor. Ben ona çok kızıyorum. Bir bitki yetiştirmek bile bu kadar zor iken biz bir insan yetiştiriyoruz. Hayatına yön veriyoruz. Öğretmenlik mesleğinin gerçek değerini gördüğünü düşünmüyorum. Özellikle Türkiye’de. Öğretmenler rahat ediyormuş gibi, yan gel yatmış gibi.”

Öğretmenlik Mesleğinin Toplumsal Statüsünü Yükseltmeye İlişkin Görüşleri

Katılımcı görüşleri öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünün hak ettiği yerde bulunmadığını göstermektedir. Bu kapsamda katılımcılara bu statüyü yükseltmek için neler yapılabileceği sorulmuştur. Tablo 5’te öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünü yükseltmek için katılımcı önerileri sunulmuştur.

Tablo 5. Öğretmenlik Mesleğinin Toplumsal Statüsünü Yükseltmeye İlişkin Katılımcı Önerileri

Tema	Kategoriler	f	Görüşler
Öğretmenlik Mesleğinin Toplumsal Statüsünü Yükseltmeye İlişkin Katılımcı Önerileri	Maaşların yükseltilmesi	6	"Öğretmenliği teşvik açısından maaşlarının gelirlerinin iyi olması lazım." Hasan "Birinci sıraya ücreti koyabiliriz bence. Öğretmen şuna nasıl yetireceğiz buna nasıl yetireceğiz diye düşünmemeli bence." Bahar
	Velilerin bilinçlendirilmesi	4	"Özellikle bu velilerin yetiştirilmesi gerekiyor." Fatma "Veli portföyü çok etkiliyor. Çevre çok etkiliyor. Velilerin bilinç seviyeleri arttıkça bunların daha toparlanacağını düşünüyorum." Selin
	Öğretmen yetiştirme sisteminin iyileştirilmesi	4	"Meslek öncesi eğitim süresi ve özellikle ben stajın olması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bir insan deneyime sahip olmadan yapamaz bu işi. İlla ki bir deneyim sahibi olması gerekiyor." Lale
	Personel olanaklarının artırılması	3	"Tayin gören insanlarız. Yeni bir çevre, yeni bir şehir o da etkiliyor. Batıda yaşayıp Doğu'ya gittiğinde orada da bocalıyor. Maddi açıdan da destek olmak lazım." Fatma "Öğretmenlerimize daha güncel eğitim olanakları verilmeli." Özlem
	Mesleki itibarın geri kazandırılması	3	"MEB personeline gereken değeri vermeli." Cansu "Paradan da öte değer vermek lazım. Onlar rahat deyip de ötelememek lazım. Maddi manevi desteklenmesi gerekiyor bu statünün kazanılması için." Fatma
	Kontenjanların düşürülmesi	2	"Çok fazla olması da çok iyi değil. Sayı çoğaldıkça bir kıymeti kalmıyor. Hangi bölüme ne kadar öğrenci alınacağı, istihdam ederken mevcut öğretmen sayısına göre hareket edebilirler." Cansu

Tablo 5'te görüldüğü üzere katılımcılar mesleğin statüsünü yükseltmek için öğretmen maaşlarının yükseltilmesini önemle vurgulamaktadırlar. Öğretmenlerin maddi kaygı olmaksızın hayatını sürdürmesi çok önemlidir. Aksi takdirde ek gelir için ek işler yapan öğretmenler ayışığı sendromu yaşamaktadır. Bu durum da öğretmenlerin okuldaki süreçleri tam anlamıyla yürütememesi, sanat, kültür ve mesleki anlamda yetersiz kalması anlamına gelmektedir. Bu durumu bir katılımcı, "Bence önce öğretmenlerin ekonomik olarak mutlu edilmeli. Şartlar olarak mutlu edilmeli. Her öğretmen bir yurt dışı gezisi yapmalı. En azından Türkiye'deki şehirlerin birçoğunu görmeli ve çocuklara aktarmalı. Sonuç ister istemez ekonomiye gidiyor." (Özlem) görüşüyle mesleğin doğası gereği öğretmenlerin maddi olanaklarının iyileştirilmesine vurgu yapmıştır.

Eğitim-öğretim süreci iş birliği gerektirmektedir. Bu iş birliğinde öğretmenler kadar velilerin de payı bulunmaktadır. Bu sebeple öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünde velilerin bakış açısı çok önemlidir. Çünkü toplumun temel taşı ailedir ve çocukların yetiştirilmesinde ailelerin etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Ayrıca toplumsal bakış açısının oluşmasında ailenin kültürü, değerleri belirleyicidir. Bu konuya ilişkin katılımcı örnekleri şöyledir:

Ayşe: "Öğretmenlerle değil veliler ve diğer insanlarla seminerler yapılmalı diye düşünüyorum. Öğretmenlik mesleğinin ne kadar zor bir meslek olduğunu, nasıl yollardan geçildiğini gösteren zorunlu bir eğitim de olabilir. Halk Eğitim merkezlerinde çocuğu okula giden kişilere bu eğitimler yapılabilir. Okulun ilk günü mesela okulda da böyle bir eğitim yapılabilir."

Öğretmenlik mesleğine ilişkin toplumsal bakış açısının oluşmasında eğitim sistemi anahtar rol oynamaktadır. Öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünü yükseltmek için köklü bir değişikliğe ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple okul öncesinden yükseköğretime kadar tüm kademeleri etkileyen öğretmen yetiştirme sistemi bir bütün olarak iyileştirilmelidir. Bu kapsamda katılımcılardan Ali, "Ben

eski dönemde öğretmenlik mesleğine daha kutsal olarak bakıldığını, öğretmenlerimizin daha bilinçli olduğunu düşünüyorum. Eski öğretmenlerimizin öğretmenlik mesleğine daha kararlı ve iyi bir şekilde kendilerini yönettiklerini görüyoruz. Sonrasında eğitim seviyesinin düştüğünü ve öğretmenlik mesleğinde bazı eksiklerin olduğunu düşünüyorum.” ifadeleriyle geçmişle karşılaştırma yaparak öğretmen yetiştirme sisteminin iyileştirilmesine vurgu yapmaktadır.

Mesleğe ilişkin personel olanakları da toplumsal statüyü etkilemektedir. Bu kapsamda katılımcılar asker, polis ya da sağlık çalışanları gibi öğretmenlerin de olanaklarının artırılmasını önermektedir. Çünkü öğretmenler de tıpkı bu meslektaşları gibi Türkiye’nin her yerinde görev yapmaktadır. Bu doğrultuda bir katılımcı kendini, “Askeriyenin polisin lojmanları var. Nasıl ki personeli düşük ücretlerle oralarda kalıyor, öğretmenler için de böyle olmalı. Örneğin atandım Ağrı’ya gittim. Orada lojman bulup gönül rahatlığıyla kalabileceğini bilmeli.” (Bahar) görüşüyle ifade etmiştir. Ayrıca katılımcılar maddi (Fatma) ve sosyo-psikolojik (Özlem) olanakların da sağlanması gerektiğine vurgu yapmıştır. Çünkü fiziksel ve psikolojik olarak sağlıklı öğretmenler sağlıklı nesiller yetiştirebilir. Diğer taraftan bu çalışmada katılımcılar öğretmenlik mesleğine itibarının geri kazandırılmasına vurgu yapılmıştır. Katılımcılar (Cansu-Fatma) öğretmenlere gerekli maddi ve manevi değer verilmediğini düşünmektedir. Bu durumu bir katılımcı temel ihtiyaçlar ve motivasyon üzerinden, “Öğretmen 45 kişilik bir sınıfta ders vermemeli. Bir öğretmen eksik malzemelerle bir sınıfta bulunmamalı. Öğretmene gerekli donanımın ve maddiyatın sağlanması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü öğretmenin mutlu olması çocuklara da yansıyor.” (Özlem) görüşüyle açıklamıştır. Son olarak katılımcılar öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının kontenjanlarının düşürülmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Katılımcılardan Bahar, “Gerçekten çok çok zorlu bir süreç var öğretmen olabilmenin. Atanamamak, onun arkasından sözlü mülakatı var, sözleşmeli süreci var. Yani öğretmenliğe çok fazla kriter getirdiler. Bu kadar kriter gelinceye kadar Fakültelerin sayısı azaltılabilirdi. Buradan bir önlem alınabilirdi gibi geliyor bana.” diyerek öğretmen istihdam sürecinin zorlaştırılması yerine kontenjanların düşürülmesine ilişkin önerisini getirmiştir.

Tartışma

Bu çalışmada pedagojik formasyon sertifika programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsüne yönelik görüşleri ortaya konmuştur. Bu kapsamda katılımcılar öğretmenliği sevdikleri için bu mesleğe yöneldiklerini vurgulamıştır. Katılımcıların birçoğu farklı alanlardan mezun olmalarına ve bu alanlarda çalışma imkânı bulmalarına rağmen sadece öğretmenlik mesleğini sevdikleri için bu programa dahil olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca kişisel özellikleri incelendiğinde katılımcıların bazılarının ileri yaşlarda (Fatma-52 yaş, Lale-51 yaş, Bahar-Özlem-43 yaş) ve farklı mesleklerde (sanatçı, sözleşmeli memur, bankacı, ticaret vb.) çalışmakta olduğu görülmektedir. Ancak katılımcılar mevcut mesleklerini severek yapmadıklarını vurgulamaktadır. Diğer bir ifadeyle pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmen olma motivasyonlarının çok yüksek olduğunu ifade

etmek mümkündür. Altinkurt vd.'nin (2014) pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik motivasyonlarını belirlediği çalışması da bu bulguyu desteklemektedir. Ancak Yıldırım vd. (2019) pedagojik formasyon eğitiminin katılımcıların öğretmenlik mesleğine yönelik motivasyonunu düşürdüğünü ortaya koymuştur. Katılımcıların pedagojik formasyon sertifika programına başlarken öğretmenlik mesleğine yönelik sahip oldukları olumlu algı programı bitirirken olumsuzla doğru değişmiştir.

Araştırma bulguları katılımcıların öğretmen olma idealinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak bir mesleği icra edebilmek için yeterli belgesi ile sertifikalandırmak şarttır. Bu sebeple katılımcıların çoğunluğu pedagojik formasyon sertifika programına resmi olarak öğretmenlik yapabilmek için dahil olmaktadır. Çünkü katılımcıların bir kısmı hali hazırda ücretli öğretmen olarak uzun yıllardır görev yapmakta ve yaptıkları bu işe resmi bir statü kazandırma ihtiyacı içerisindeyler. Pedagojik formasyon eğitimi alarak mevcut statülerini yükseltmek gerek toplum nezdinde gerekse kişisel olarak hali hazırda yaptıkları işe resmiyet kazandırma çabasındadırlar. Tunç ve Taner (2020) bu duruma ücretli öğretmenlerle gerçekleştirdikleri çalışmalarında dikkat çekmiş ve ücretli öğretmenlerin diğer eğitim paydaşları ile yaşadıkları sorunların geçici görevlendirmeden kaynaklı olduğunu ve aileler ile toplumsal çevre tarafından kabul görmediklerini belirtmişlerdir. Ücretli öğretmenlerin bir iş garantisine ve statüye sahip olmaması, başvurarlarda belirli bir standart ve üst seviyede bir nitelik aranmaması, kadrolu bir öğretmenin maaşının neredeyse üçte birini alması öğretmenlik mesleğinin statüsünü sarsan nedenlerdendir (Atmaca, 2020). Öğretmenliğin istihdam güvenceli bir meslek konumundan ücretli ya da vekil öğretmenlik şeklinde güvencesiz bir meslek konumuna getirilmesinin statü kaybının bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür (Dağ, 2020).

Bu çalışmada katılımcılar öğretmenlik mesleğini tercih etme nedeni olarak çalışma saatleri, maaş, özel hayata daha fazla vakit ayırma ve kadınlar için uygun meslek olma gibi görüşler belirtmiştir. Çalışma saatlerinin diğer mesleklerle kıyaslandığında görece daha esnek olması bu mesleğin özellikle kadın katılımcılar açısından cazip olarak algılandığını göstermektedir. Ayrıca özel hayata daha fazla vakit ayırma ve kadınlar için uygun meslek olma kategorileri, kadının toplumsal yaşamdaki yeri, toplumsal cinsiyet algısı ve kadına atfedilen görevler gibi konuları ön plana çıkarmaktadır. Drudy (2013) öğretmenliği seçme veya seçmemenin, kadınlık ve erkekliğin toplumsal inşasıyla ilişkili olduğunu belirtmekte ve ekonomik kalkınma, kentleşme, toplumdaki kadınların konumu, erkekliğin kültürel tanımları ve çocukların ve çocuk bakımının değeri ile oldukça yakından ilgili olduğunu ifade etmektedir. Nitekim bu çalışmada katılımcılar öğretmenliğin mesai saatlerinin görece daha esnek olabilmesi sayesinde kendi özel yaşamlarına özellikle de çocuklarına ve ev yaşamlarına daha fazla zaman ayırabildiklerini belirtmişlerdir. Diğer bir ifade ile kadın katılımcılar toplumsal olarak kendisine yüklenen ev işleri ve çocuk bakımı gibi rollere daha fazla zaman ayırabilmek için öğretmenlik mesleğini

bir araç olarak görmektedirler. Soylu ve Esen (2022) bu durumu toplumsal cinsiyet temelli mesleki ayrışma olarak açıklamakta ve bu ayrışmanın, kadın ve erkeklere daha uygun işler/meslekler yaklaşımının özünü meydana getiren sosyal normlar ve geleneksel rol kalıpları ile doğrudan ilişkili olduğunu belirtmektedirler. Yazarlar bu çerçevede içerisinde öğretmenliğin kadınlara en uygun mesleklerden biri olarak düşünüldüğüne ve bir mesleğin yüksek oranda kadınlaştırılmış olmasının, daha düşük bir statüye karşılık geldiğine dikkat çekmektedirler.

Meslek mensuplarının mesleğe bakış açıları ve verdikleri değer, mesleğin toplumdaki statüsünü derinden etkilemektedir. Bulgular öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünün düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum alanyazında farklı çalışmalarla da tekrar tekrar vurgulanmaktadır. Aydın vd. (2015) kamu okullarında görev yapan farklı kuşaklara (X-Y) ait öğretmenlerin diğer mesleklere göre öğretmenlik mesleğinin statüsünü düşük bulduğunu belirtmiştir. TALIS (2018) sonuçlarına göre, Türkiye’deki öğretmenlerin %74’ü öğretmenlik mesleğine toplumda değer verilmediğini düşünmektedir. Daha da önemlisi Türkiye Cumhuriyeti tarihinde uygulanan geçici istihdam politikaları (mektupla öğretmen, yedek subay öğretmen, uzaktan eğitim, açık öğretim ve kaynak alan dışı gibi) (Çinkır ve Kurum, 2017) “Hiçbir şey olamazsan öğretmen olursun.” anlayışını da beraberinde getirmiştir. İlave olarak MEB düzeyinde yetkililerin “Öğretmenler evde 3 ay yatıyor.” tarzı söylemleri de (MEB Personel, 2024a) mesleğin statüsünün düşmesinde önemli bir faktördür. Bu anlayış zamanla toplumun öğretmenlik mesleğine bakışını olumsuz yönde etkilemiştir. Diğer taraftan Küresel Öğretmen Statüsü Endeksi Türkiye’de öğretmenlik mesleğinin ortalama bir statüye sahip olduğunu (Dolton vd., 2018) belirtmesine rağmen mesleğe yönelik medyaya yansıyan olumsuz haberler, öğretmene yönelik şiddet, hatta öğretmen kayıpları (ölüm) toplum gözünde itibarının derinden sarsıldığını göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre öğretmenlik mesleğinin statüsünü etkileyen faktörler MEB ve toplum kaynaklı olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır. Bakanlık kaynaklı faktörler gelir düzeyi, MEB uygulamaları, istihdam olanağı, mezun sayısı, istikrarsız öğretmen yetiştirme politikaları ve profesyonellik iken toplum kaynaklı faktörler yeni nesil ihtiyaçlar, toplumun bakış açısı, veli müdahalesi ve rahat iş algısı olarak sıralanmıştır. Benzer şekilde Eğitim Reformu Girişimi (ERG, 2021) raporunda ekonomik getiri, istihdam olanakları, eğitim süresi, toplumsal kültür ile mesleğin ilişkisi ve çalışma koşullarının öğretmenlik mesleğinin statüsünü etkilediği vurgulanmaktadır. Doğrudan bu mesleği icra eden öğretmenler ise üst yönetimin politikaları, ücret düşüklüğünü öne çıkan faktörler olarak düşünmektedir (Aydın vd., 2015). Pişkin ve Parlar (2021) da kültürel değişiklikler, medya haberleri, politika yapıcılarının kararları, ekonomik şartlar ve lisans eğitiminin niteliğinin öğretmenlik mesleğinin statüsünde etkili olduğunu dile getirmiştir. Mevcut çalışmalarda gelir bir mesleğin statüsünde etken bir faktör olarak belirlenmiştir. OECD (2024) verilerine göre Türkiye’de öğretmenliği

başlangıç maaşı yıllık 47 bin dolar iken yıllar geçtikçe maaş en üst düzey 50 bin dolara çıkmaktadır. Görüldüğü üzere Türkiye’de başlangıç ile ileri düzey arasında sadece 4 bin dolar artış var iken, Lüksemburg (70 bin-140 bin), Almanya (70 bin-100 bin), Hollanda (50 bin-100 bin) gibi refah düzeyi yüksek ülkelerde kıdem ile birlikte öğretmen maaşları neredeyse iki katına çıkmaktadır. Ayrıca Türkiye’deki ekonomik koşullar ve enflasyon da göz önüne alındığında öğretmenler mevcut maaşlarıyla geçim sıkıntısı çekmektedir.

Öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünü etkileyen diğer faktörler istikrarsız öğretmen yetiştirme politikaları, mezun sayısı ve istihdam olanağıdır. Çinkır ve Kurum’un (2017) yaptığı araştırmada da MEB’in istikrarsız istihdam uygulamaları ve öğretmen yetiştiren lisans programlarına fazla kontenjan verilmesi öğretmenlik mesleğinin temel sorunları olarak belirlenmiştir. Öğretmenlik mesleğinde sürekli değişen istihdam uygulamaları mesleğin itibarını temelinden zedelemektedir. Örneğin MEB (2024) son uygulama olarak Öğretmenlik Meslek Kanunu kapsamında Millî Eğitim Akademilerini açmıştır. Bu doğrultuda öğretmen adaylarına mesleğe başlamadan önce 550 saat zorunlu eğitim tasarlanmıştır. 2025 yılında ilk kez uygulanacak programda, kamuda istihdam edilmek isteyen öğretmenlere KPSS yerine akademiye giriş sınavı yapılacaktır. Hazırlık eğitimini başarıyla tamamlayan öğretmenler sözleşmeli olarak istihdam edilecektir (MEB, 2024). Bu uygulama ile MEB (2024) hali hazırda Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenlerin mesleki yeterliklerini geliştirmeyi ve eğitim kalitesini yükseltmeyi amaçladığını belirtmiştir. Bu durum öğretmen yetiştiren mevcut sistemi yetersiz görmek ve işlevsiz kılmak anlamında da değerlendirilebilir. Ayrıca Polat (2024) da Millî Eğitim Akademisi uygulamasının finansal maliyet, entegrasyon sorunları ve öğretmen yetiştirme sürecinde ortaya çıkacak belirsizlikler konusunda dezavantajları olduğunu vurgulamıştır. Çünkü lisans derecesi ile mezun olan öğretmenlerin istihdamı için yapılması gereken yatırımlar bu şekilde farklı kanallara aktarılmaktadır. Ayrıca öğretmenler akademide de tekrar sınavlara tabi tutulacağı ve başarısız olanların ilişkisi kesileceği belirtilmiştir. Diğer taraftan çığ gibi katlanarak büyüyen mezun sayısı Türkiye’nin önemli bir gerçeğidir. Örneğin beden eğitim branşında 23.689 mezun var iken 320 kadro, okul öncesi branşında 54.327 mezun, 903 kadro kontenjanı açılması öğretmen istihdamındaki arz talep dengesizliğinin en somut kanıtıdır. İlave olarak günümüzde toplamda 500 bin öğretmen atama beklerken sadece 20 bin kadro açılmıştır (MEB Personel, 2024b). Bu veriler aynı zamanda 480 bin atanamayan öğretmen ve yıkılan hayaller, tükenen umutlar demektir. Bu sebeple MEB’in mevcut kaynaklarını doğrudan öğretmen istihdamını arttırmak için kullanmasının çok daha yerinde bir karar olacağı düşünülmektedir.

Katılımcılar tarihsel süreçte özellikle toplumun öğretmenlik mesleğine bakış açısının negatif yönde ciddi şekilde değiştiğini düşünmektedir. Mutluer ve Yüksel (2019) değişen yaşam koşulları, bilgi teknolojilerinin gelişmesi hem küresel boyutta eğitim düzeyinin hem de eğitim hizmetlerine erişimin artması, öğretmenlik mesleğinin geçmişteki konumunu koruyamamasına yol açmıştır. Ayrıca yapılan

görüşmelerde velilerin okula ve öğretmenlere karşı daha müdahaleci ve küçümseyici tavır içinde oldukları anlaşılmaktadır. Bu sebeple olumsuz aile ve öğrenci görüşleri öğretmenlik mesleğinin statüsünü de düşürmektedir. Aydın vd. (2015) ise velilere tanınan gereğinden fazla eğitim-öğretime müdahale haklarının öğretmenlik mesleğini değersizleştirdiğini ileri sürmektedir.

Katılımcılar mesleğin statüsünü yükseltmek için öncelikle öğretmenlerin sosyo-ekonomik düzeylerinin yükseltilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu bulguyla paralel olarak Demirdiş vd. (2024) öğretmenlerin ekonomik zorluklar sebebiyle ek iş yaptıklarını ve bu durumun öğretmenlerin entelektüel sorumluluklarını olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur. İlave olarak Teder ve Mikser (2019) de öğretmenlerin düşük ekonomik statülerinin onları ek iş yapmaya ittiğini belirtmiştir. Yazarlar bu durumun bir öğretmenin öğretim sorumluluklarını yerine getirmesi açısından ciddi bir problem olduğunu da eklemiştir. Bu sebeple öğretmenlerin okullarda tam kapasite ile çalışmasını sağlamak için maaşlarının iyileştirilmesi en öncelikli adımdır. Bu çalışmada personel olanaklarının artırılması da öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsü için önemli bir faktör olarak ifade edilmiştir. Benzer şekilde Bozbayındır (2019) da öğretmenlik mesleğinin statüsünü güçlendirmek için mesleğin sosyo-ekonomik düzeyini geliştirme ve özlük haklarında iyileştirmeler yapılmasını önermiştir. Bir diğer önemli konu da üniversite kontenjanlarının düşürülmesidir. Bu konuda ÖSYM (2024) tercih kılavuzunda Eğitim Fakültesi kontenjanlarının azaltıldığı görülmektedir. Özellikle öğretmen atamasında ön sıralarda yer alan İngilizce ve okul öncesi gibi branşlarda ortalama bin kontenjan düşürülmüştür. Ayrıca Atmaca (2020) öğretmen yetiştiren fakülte ve bölümlere öğrenci alımında alternatif seçme ve değerlendirme usullerinin belirlenmesi, akademik ve sosyal yönü güçlü kişilerin bu mesleğe yönlendirilmesi ve üniversite eğitimi esnasında oldukça donanımlı şekilde bir eğitim hayatının sunulması mesleğin saygınlığına katkı sunacağını dile getirmiştir. Diğer taraftan öğretmenlik mesleğinin statüsü toplumun en küçük birimi olan ailelerin müdahalesinden de olumsuz etkilenmektedir. Bu sebeple eğitim-öğretim sürecine ilişkin velilerin bilinçlendirilmesi şarttır. Ancak katılımcılar en temel de eğitim sisteminin bir bütün olarak iyileştirilmesine vurgu yapmıştır.

Uluslararası raporlar (OECD, TALIS) ve alanyazın öğrencileri daha iyi öğrenme çıktılarına ulaştırabilmek, daha nitelikli eğitim-öğretim sağlamak için öğretmenlik mesleğinin statüsünün iyileştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda Türkiye ortalama sıralarda yer almaktadır. Bu sonuçta Türkiye’de öğretmen yetiştirme ve istihdamında yürütülen günü kurtarmaya dönük politikalar önemli yer tutmaktadır. Günümüzde en son değişiklikte pedagojik formasyon sertifika programının mezunlara iki dönemde ve son sınıf lisans öğrencilerine seçmeli ders olarak verilmesi öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünü iyice zedelemektedir. Benzer şekilde bu araştırmada katılımcılar dahil oldukları pedagojik formasyon sertifika programının öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünü olumsuz etkilediğini kabul etmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu nitel araştırma, yorumlayıcı paradigmadan hareketle pedagojik formasyon sertifika programı öğrencilerinin deneyim ve algıları temelinde yürütülmüştür. Araştırma bulguları bu çalışma grubu bağlamında ele alınarak tartışılmıştır. Sonuç olarak pedagojik formasyon sertifika programı öğrencileri öğretmenlik mesleğinin statüsünün geçmişe göre düştüğünü vurgulamaktadır. Günümüzde de düşük maaş, değişen veli ve öğrenci profili, artan kontenjanlar, üst yönetimin istikrarsız uygulamaları ve değersizleştirme gibi faktörlerden dolayı öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsü giderek düşmektedir. Öğretmenlik gibi köklü ve kutsal bir mesleğin statüsünün iyileştirilmesi için öncelikle maaşların yükseltilmesi, sunulan destek ve olanakların geliştirilmesi ve öğretmenlerin hak ettikleri değer ile saygıyı başta üst yönetim olmak üzere tüm toplumsal kesimlerden görmesinin gerekliliği katılımcıların ortak görüşünü oluşturmuştur. Ayrıca katılımcılar öğretmen yetiştirme ve istihdam uygulamalarının hükümet politikalarından bağımsız, uzun erimli ve istikrarlı bir devlet politikası çerçevesinde planlı şekilde yürütülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Alanyazındaki mevcut araştırmalardan (Demirel-Yazıcı ve Cemaloğlu, 2020; Kılıç ve Tunç, 2022) farklı olarak öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünü ortaya koyan bu çalışmada pedagojik formasyon grubu öğrencilerinin görüşlerine başvurulmuştur. Bununla birlikte, nitel çalışmanın doğası gereği genellenebilirliği sınırlıdır; eğitim sistemine bir şekilde katkı sunan tüm paydaşlarla daha kapsamlı bir örneklem ile nicel ya da karma yöntem araştırmalarının tasarlanması önerilmektedir. İlave olarak öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünü uluslararası bağlamda ele alan karşılaştırmalı bir çalışma yürütülmesi daha geniş bir bakış açısı sunacaktır.

Kaynaklar

- Atmaca, T. (2020). Öğretmenlerin toplumsal saygınlık ve imajlarına olumsuz etki eden faktörlerin incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(1), 152-167.
- Altınkurt, Y., Yılmaz, K., & Erol, E. (2014). Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik motivasyonları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 48-62.
- Aydın, I., Demir, T. G., & Erdemli, O. (2015). Teacher's views regarding the social status of the teaching profession. *The Anthropologist*, 22(2), 146-156.
- Bağçeci, B., Yıldırım, İ., Kara, K., & Keskinpaltı, D. (2015). Pedagojik formasyon ve eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının karşılaştırılması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 307-324.
- Bozbayındır, F. (2019). Öğretmenlik mesleğinin statüsünü etkileyen unsurların öğretmen görüşleri temelinde incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72), 2076-2104.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed., 2. b.). Siyasal.

- Creswell, J. W. & Creswell, J. D. (2021). *Araştırma tasarımı* (E. Karadağ, Çev. Ed.). Nobel.
- Çinkır, Ş. & Kurum, G. (2017). To be appointed or not to be appointed: The problems of paid teachers. *Journal of Qualitative Research in Education*, 5(3), 9-35.
- Demir, S. B. & Almalı, H. (2020). Öğretmenler ne yapıyor ki! Öğretmenlerin görüşlerine göre öğretmenlik mesleğinin itibarı üzerinde etkili olan faktörler. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 1-17.
- Demirel-Yazıcı, S. V. & Cemaloğlu, N. (2022). Türkiye'nin öğretmen profilinin OECD ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 15-40. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1068214>
- Ersoy, A. F. (2016). Fenomenoloji. A. Saban & A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri içinde* (s. 51-109). Anı.
- Eraslan, L. & Çakıcı, D. (2011). Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 427-438.
- Fwu, B. J. & Wang, H. H. (2010). The social status of teachers in Taiwan. *Comparative Education*, 38(2), 211-224.
- Dağ, N. (2020). Prekarizasyon bağlamında öğretmenlik. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(4), 365-379.
- Demirdişi, M., Taşkın, P., & Çinkır, S. (2024). Drivers and outcomes of teachers pursuing extra employment outside of teaching. *International Journal of Educational Research*, 127, 102427.
- Dolton, P., Marcenaro, O., De Vries, R., & She, P. (2018). Global teacher status index. Varkey Foundation <https://www.varkeyfoundation.org/media/4867/gts-index-13-11-2018.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Drudy, S. (2013). Gender balance/gender bias: The teaching profession and the impact of feminisation. *Gender balance and gender bias in education içinde* (s. 6-20). Routledge.
- ERG. (2021). *Arka plan: Öğretmenliğin toplumsal değeri*. <https://www.egitimreformugirisimi.org/arka-plan-ogretmenligin-toplumsal-degeri/> sayfasından erişilmiştir.
- Hanington, B. & Martin, B. (2019). *Universal methods of design expanded and revised: 125 Ways to research complex problems, develop innovative ideas, and design effective solutions*. Rockport.
- Ingersoll, R. M. & Merrill, G. J. (2011). The status of teaching as a profession. J. Ballantine & J. Spade (Ed.), *Schools and society: A sociological approach to education* (4. b.) içinde (s. 185-189). Pine Forge/Sage.

- Kasapoglu, H. (2020). Status of teaching profession from the perspective of the teachers. *Eurasian Journal of Educational Research*, 20(87), 119-136. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ejer/issue/57462/814742> sayfasından erişilmiştir.
- Kılıç, S. & Tunç, B. (2022). Neoliberal politikaların öğretmenliğe yansımaları: Okul yöneticisi ve öğretmen görüşlerine dayalı bir değerlendirme. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(3), 1781-1798.
- Köse, A. (2017). Pedagojik formasyon eğitiminde görevli akademisyenlere göre pedagojik formasyon uygulaması: sorunlar, çözüm önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 709-732.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (2013). *The constructivist credo*. Left Coast.
- MEB. (2024). Öğretmenlik Meslek Kanunu. <https://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmenlik-meslegi-kanunu-resm-gazetede-yayimlandi/icerik/1317> sayfasından erişilmiştir.
- MEB Personel. (2024a). Öğretmen üç ay evde yatıyor! <https://www.mebpersonel.org/meb-personel/ogretmen-uc-ay-evde-yatiyor-h302345.html> sayfasından erişilmiştir.
- MEB Personel. (2024b). 2024 branşlarda atama bekleyen öğretmen sayısı ve kontenjanlar. <https://www.mebpersonel.org/meb-personel/2024-branslarda-atama-bekleyen-ogretmen-sayisi-ve-kontenjanlar-h301246.html> sayfasından erişilmiştir.
- Meirkulova, A. & Gelişli, Y. (2022). The social status of the teaching profession: Teachers' views in Turkey and Kazakhstan. *Hacettepe University Journal of Education*, 37(2), 424-439.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (3. b.). Nobel Akademi.
- Mutluer, Ö. & Yüksel, S. (2019). The social status of teaching profession: A phenomenological study. *Journal of Teacher Education and Educators*, 8(2), 183-203.
- OECD. (2005). *Teachers matter: Attracting, developing and retaining effective teachers, education and training policy*. Paris: OECD. <https://dx.doi.org/10.1787/9789264018044-en>
- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. Paris: OECD. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- OECD. (2024). *Education at a glance 2024: OECD indicators*. Paris: OECD. <https://doi.org/10.1787/c00cad36-en>
- ÖSYM. (2024). 2024 yükseköğretim programları ve kontenjanları. <https://www.osym.gov.tr/TR,29532/2024-yuksekogretim-kurumlari-sinavi-yks-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html> sayfasından erişilmiştir.
- Özoğlu, M. (2010). *Türkiye’de öğretmen yetiştirme sisteminin sorunları*. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA).

- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.). Pegem Akademi.
- Pişkin, Z. & Parlar, H. (2021). Toplumsal statü ve algı açısından öğretmenlik mesleğinin incelenmesi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 4(1), 1-28.
- Polat, M. (2024). *Milli eğitim akademisi ve öğretmen yetiştirme sürecinin dönüşümü*. Politika Notları: İlke İlim Kültür Eğitim Vakfı. <http://dx.doi.org/10.26414/pn060>
- Schleicher, A. (2018). *World class: How to build a 21st-century school system? Strong performers and successful reformers in education*. Paris: OECD.
- Soylu, A. & Esen, Y. (2022). Öğretmenlik meslek seçimi ve meslek kimliğinin kurulumunda toplumsal cinsiyetin rolü. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 1104-1123.
- TALIS. (2018). *Türkiye'deki öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşleri, öğretim koşulları*. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/10142823_TALIS_RAPORU-.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Teder, L. & Mikser, R. (2019). Teachers with multiple jobs: A preliminary typology on the basis of Estonian teachers' life stories. *Educational Process: International Journal*, 8(2), 111-122.
- Thompson, G. (2021). The Global Report on the Status of Teachers 2021. <https://www.ei-ie.org/en/item/25403:the-global-report-on-the-status-of-teachers-2021> sayfasından erişilmiştir.
- Tunç, B. & Taner, S. G. (2020). Kamusal eğitim ve eğitim hakkı bağlamında ücretli öğretmenlik uygulamasının değerlendirilmesi. *Journal of Advanced Education Studies*, 2(1), 22-44.
- Ulubey, Ö., Yıldırım, K., & Alpaslan, M. M. (2018). Pedagojik formasyon eğitimi sertifika programının öğretmen adaylarının öğretmen kimliği algısına etkisinin incelenmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 48-55.
- Ünsal, S. (2018). Türkiye'de öğretmenlik mesleğinin statüsüne ilişkin bir pareto analizi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(2), 111-130.
- Yıldırım, K., Alpaslan, M. M., & Ulubey, Ö. Y. (2019). Pedagojik formasyon eğitimi sertifika programındaki öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik motivasyonlarının incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 428-439.
- YÖK. (2023). *Pedagojik formasyon eğitimine ilişkin detaylar*. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2023/pedagojik-formasyon-egitimine-iliskin-detaylar-belirlendi.aspx> sayfasından erişilmiştir.

Extended Summary

Teachers in Türkiye think that the social status of the profession has decreased. The social status of the teaching profession refers to the place of teaching in a hierarchy that includes all professions (Fwu

and Wang, 2010). In fact, teachers' opinions on this issue indicate that the social status of the profession is not at the desired level. Meirkulova and Gelişli (2022) revealed that teachers in Türkiye believe that the current status of the profession is lower than in the past. In Demirel-Yazıcı and Cemaloğlu's (2020) study based on OECD and TALIS reports, 74% of teachers in Türkiye stated that their profession is not valued in society. In Türkiye, people who are trained without considering the supply-demand balance of teachers or who have earned the right to become teachers in a different way (such as outside the source field, pedagogical formation, short-term training) also affect the social status of the teaching profession. On the other hand, it is seen that the opinions of teachers, school administrators or experts in this field are mostly sought regarding the social status of the teaching profession in the studies conducted. However, a significant number of teachers are also trained through pedagogical formation in Türkiye. In this context, the views of pedagogical formation program students bring a different perspective to the social status of the profession. For these reasons, the views of teacher candidates in the pedagogical formation program regarding the social status of the teaching profession make a significant contribution to the field. The purpose of this research is to determine the views of pedagogical formation program students regarding the social status of the teaching profession. In line with this general purpose, the following questions were answered:

1. What are the reasons for pedagogical formation program students to turn to teaching profession?
2. According to the students of pedagogical formation program, what is the current status of teaching profession in the society?
3. According to the students of pedagogical formation program, what are the main factors affecting the social status of teaching profession?
4. According to the students of pedagogical formation program, what measures should be taken to improve the social status of teaching profession?

This study explored the perceptions of pedagogical formation program students regarding the social status of the teaching profession through qualitative research. The study group consisted of 11 participants from different branches who were continuing the pedagogical formation certificate program at a public university. Data were collected with a semi-structured interview form prepared by the researchers. The interviews were conducted online by making an appointment with the participants. The data were analysed with the NVivo 10 software using the content analysis technique.

According to the findings of the study, the reasons for the participants' turn to teaching profession were primarily listed as loving the profession, gaining official teacher status, and the ideal of becoming a teacher. Although the pedagogical formation program students generally had the opportunity to work in different fields, they specifically stated that they wanted to become teachers

because they loved this profession. Participant views indicated that the social status of the teaching profession was low. Ministry-based factors affecting the status of the teaching profession were listed as income level, MoNE practices, employment opportunities, number of graduates, unstable teacher training policies and professionalism. Participants particularly drew attention to the income level by comparing teacher salaries with other professions. Participants stated the society-based factors affecting the status of the teaching profession as social perspective, new generation needs and comfortable job perception. In this context, participants considered that the society's perspective on the teaching profession had seriously changed negatively from the past to the present. Participants emphasized that the parents' understanding towards teachers when sending their children to school in the past had also changed a lot. Participants also drew attention to the fact that parents and students put pressure on teachers today. Participants thought that in order to increase the status of the profession, teachers' salaries should be increased, parents' awareness should be raised regarding the education process, the teacher training system should be improved, personnel opportunities should be increased, the reputation of the profession should be restored, and university quotas should be reduced. It is very important for teachers to continue their lives without financial worries. Otherwise, teachers who do extra work for extra income experience moonlight syndrome. This means that teachers cannot fully carry out the processes at school and are inadequate in terms of art, culture and profession.

All told, pedagogical formation certificate program students emphasized that the status of the teaching profession had decreased compared to the past. Today, the social status of the teaching profession is gradually decreasing due to factors such as low salaries, changing parent and student profiles, increasing quotas, inconsistent practices of senior management and devaluation. Participants emphasized that in order to improve the social status of a deep-rooted and sacred profession such as teaching, teachers' salaries should be increased, the support and opportunities provided should be improved, and they should receive the value and respect they deserve from the entire society, especially from senior management. They also stated that teacher training and employment practices should be carried out in a planned manner under a stable state policy, not a government policy. Unlike existing studies in the literature (Demirel-Yazıcı and Cemaloğlu, 2020; Kılıç and Tunç, 2022), the opinions of pedagogical formation group students were sought in this study, which revealed the social status of the teaching profession. However, a more comprehensive study group including other education stakeholders can be formed regarding the status of the teaching profession. This study was conducted using qualitative research methods. In order to make generalizations in the context of Türkiye, larger scale quantitative or mixed method studies can be designed. Additionally, conducting a comparative study that addresses the social status of the teaching profession in an international context will provide a broader perspective.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığının 24.05.2023 tarih ve E-29563864-050.03.04-456786 sayılı onayı ile yürütülmüştür.